[2022] 16 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 113

ਹਸਮੁਖਲਾਲ ਡੀ ਵੋਰਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਧਿਰਾ

ਬਨਾਮ

ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ

(2022 ਦਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 2310)

ਦਸੰਬਰ 16, 2022

[ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮੁਰਾਰੀ ਅਤੇ ਐਸ ਰਵਿੰਦਰ ਭੱਟ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਡਰੱਗਜ਼ ਐਂਡ ਕਾਸਮੈਟਿਕਸ ਐਕਟ 1940 ਅਤੇ ਡਰੱਗਜ਼ ਐਂਡ ਕਾਸਮੈਟਿਕਸ ਰੂਲਜ਼ 1945 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ - ਅਪੀਲ 'ਤੇ, ਕਿਹਾ,ਆਯੋਜਿਤ: ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 482 ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਸਿਰਫ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਸੰਗਿਆਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ - ਅਪਰਾਧਿਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਇਹ ਸਿਰਫ ਦੁਰਲੱਭ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਿਆਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵੇਖੇ - ਤੁਰੰਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਹਾਤੇ ਵਿੱਚ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਕੋਈ ਸਟਾਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਵਿਵਾਦਿਤ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 3 (1) (ਜੇ) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਭੋਜਨ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਥੋਕ ਭੋਜਨ ਪਦਾਰਥ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਫੂਡ ਸੇਫਟੀ ਐਂਡ ਸਟੈਂਡਰਡਜ਼ ਐਕਟ, 2006 - ਕਥਿਤ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਫਾਰਮਾਕੋਪੀਆ ਵਿੱਚ ਦਵਾਈ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਅੱਗੇ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਡਰੱਗਜ਼ ਐਂਡ ਕਾਸਮੈਟਿਕਸ ਐਕਟ, 1940 ਦੇ ਤਹਿਤ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਾ ਅੰਤਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੀ, ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ - ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਈਟ ਨਿਰੀਖਣ, ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ ਨੋਟਿਸ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਅਸਧਾਰਨ ਦੇਰੀ ਲਈ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ - ਹਾਲਾਂਕਿ ਬੇਲੋੜੀ ਦੇਰੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਵਜੋਂ ਇੰਨੀ ਲੰਬਾਈ ਦੀ ਬੇਲੋੜੀ ਬੇਲੋੜੀ ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਰਕ ਵਜੋਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲੰਬਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਡਰੱਗਜ਼ ਐਂਡ ਕਾਸਮੈਟਿਕਸ ਐਕਟ 1940

ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਅਦਾਲਤ

ਆਯੋਜਿਤ: 1. ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਦਾਲਤ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 482 ਅਧੀਨ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ ਕਿਸੇ ਸੰਗਿਆਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ 'ਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਹਾਤੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ 75 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ (3 x 25 ਕਿਲੋ ਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਪੈਕੇਟਾਂ ਵਜੋਂ) ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥ ਖਰੀਦੇ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਕੋਈ ਸਟਾਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। [ਪਾਰਸ 8 ਅਤੇ 12] [118- ਈ - ਐੱਫ; 122- ਏ - ਬੀ]

2. ਵਿਵਾਦਿਤ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਫੂਡ ਸੇਫਟੀ ਐਂਡ ਸਟੈਂਡਰਡਜ਼ ਐਕਟ, 2006 ਦੀ ਧਾਰਾ 3 (1) (ਜੇ) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਵਾਦਿਤ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਥੋਕ ਭੋਜਨ ਪਦਾਰਥ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਫੂਡ ਸੇਫਟੀ ਐਂਡ ਸਟੈਂਡਰਡਜ਼ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨਜ਼, 2016 ਦੀ ਸ਼ਡਿਊਲ-1 ਦੇ ਸੀਰੀਅਲ ਨੰਬਰ 4 (ii) ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੋਜਨ ਸਮੱਗਰੀ ਵਜੋਂ ਇਸ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਥਿਤ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਫਾਰਮਾਕੋਪੀਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਵਾਈ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਫੂਡ ਸੇਫਟੀ ਐਂਡ ਸਟੈਂਡਰਡਜ਼ ਐਕਟ, 2006 ਦੀ ਧਾਰਾ 3 (1) (ਜੇ) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਨੂੰ "ਭੋਜਨ" ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡਰੱਗਜ਼ ਐਂਡ ਕਾਸਮੈਟਿਕਸ ਐਕਟ, 1940 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। [ਪਾਰਸ 16 ਅਤੇ 17] [122- ਈ-ਐੱਫ]

3. ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਥਿਤ ਪਦਾਰਥ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਡਰੱਗ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਭੋਜਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ। ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਬੂਤ ਜਾਂ ਹੋਰ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਥਿਤ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਰਫ ਦਵਾਈ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲਈ। ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ, ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਸਕਦੀ ਕਿ ਕਥਿਤ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਸਿਰਫ "ਡਰੱਗ" ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਵਾਦਿਤ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਰਫ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੀ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਡਰੱਗਜ਼ ਐਂਡ ਕਾਸਮੈਟਿਕਸ ਐਕਟ, 1940 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਕੋਲ ਡਰੱਗਜ਼ ਐਂਡ ਕਾਸਮੈਟਿਕਸ ਰੂਲਜ਼, 1945 ਦੇ ਫਾਰਮ 20 ਬੀ ਅਤੇ 21 ਬੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲੋੜੀਂਦਾ ਥੋਕ ਡਰੱਗ ਲਾਇਸੈਂਸ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਭਾਵੇਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਆ ਜਾਵੇ

ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ, ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਕੋਈ ਕੇਸ ਅਜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਬੇਤੁਕੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। [ਪਾਰਸ 19 ਅਤੇ 20] [123- ਬੀ-ਡੀ]

4. ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਈਟ ਨਿਰੀਖਣ, ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ ਨੋਟਿਸ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਅਸਧਾਰਨ ਦੇਰੀ ਲਈ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕਿਸੇ ਨਾਪਾਕ ਮਕਸਦ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਲੋੜੀ ਦੇਰੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਇੰਨੀ ਲੰਬਾਈ ਦੀ ਬੇਲੋੜੀ ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਰਕ ਵਜੋਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [ਪਾਰਸ 24 ਅਤੇ 25] [124- ਡੀ-ਈ]

5. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਸਿਰਫ ਦੁਰਲੱਭ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਿਆਂ ਦੇ ਗਰਭਪਾਤ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵੇਖੇ। ਕਾਨੂੰਨ ਇਕ ਪਵਿੱਤਰ ਇਕਾਈ ਹੈ ਜੋ ਨਿਆਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰੱਖਿਅਕ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਵਜੋਂ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੇਤੁਕੇ ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜ ਨਾ ਦੇਣ. [ਪੈਰਾ 28] [125-ਏ-ਸੀ]

ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ। ਬਨਾਮ ਭਜਨ ਲਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ। (1992) ਪੂਰਕ 1 ਐਸਸੀਸੀ 335: [1991] 1 ਪੂਰਕ ਐਸਸੀਆਰ 387; *ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਗੋਲਕੋਂਡਾ ਲਿੰਗਾ ਸਵਾਮੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਧਿਰਾ ।* (2004) 6 ਐਸਸੀਸੀ 522: [2004] 3 ਪੂਰਕ ਐਸਸੀਆਰ 147; *ਆਰ.ਪੀ. ਕਪੂਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ* [1960] 3 ਐਸਸੀਆਰ 388; *ਬਿਜੋਏ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਧਿਰਾ. ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ* (2002) 9 ਐਸਸੀਸੀ 147: [2002] 3 ਐਸਸੀਆਰ 179 - ਭਰੋਸੇਯੋਗ।

ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ

[1991] 1 ਪੂਰਕ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 387	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ9
[2004] 3 ਪੂਰਕ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 147	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ10
[1960] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 388	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ11
[2002] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 179	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ12

ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2022 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 2310.

ਮਦਰਾਸ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 23.08.2021 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ 2018 ਦੇ ਸੀ.ਆਰ.ਐਲ. ਓ.ਪੀ. ਨੰਬਰ 6445 ਵਿੱਚ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਕੇ ਰਾਮਾਕਾਂਤ ਰੈੱਡੀ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕੋਮਲ ਅਗਰਵਾਲ, ਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ, ਐਡਵੋਕੇਟ

ਵੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮੂਰਤੀ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਡਾ. ਜੋਸਫ ਅਰਸਤੂ ਐਸ., ਨੂਪੁਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਸ਼ੋਭਿਤ ਦਿਵੇਦੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰਿਚਾ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਵੈਦੇਹੀ ਰਸਤੋਗੀ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਲਈ ਐਡਵੋਕੇਟ

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮੁਰਾਰੀ, ਜੇ.

ਛੁੱਟੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋ ਗਈ।

2. ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਮਦਰਾਸ ਹਾਈ ਕੋਰਟ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਹਾਈ ਕੋਰਟ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੁਆਰਾ 2018 ਦੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਓਪੀ ਨੰਬਰ 6445 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅੰਤਿਮ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 482 ਤਹਿਤ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

3. ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਪੀਲ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸੰਬੰਧਿਤ ਤੱਥ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:

I. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਮੈਸਰਜ਼ ਕੇਮ ਫਾਰਮ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਇੱਕ ਸਥਾਪਿਤ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਜੋ ਭੋਜਨ, ਭੋਜਨ ਪੂਰਕਾਂ, ਦਵਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਕੱਚੇ ਮਾਲ ਦੇ ਰਸਾਇਣਾਂ ਦਾ ਵਪਾਰੀ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਹੈ।

II. ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ 19.03.2013 ਦੇ ਚਲਾਨ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕ ਮੈਸਰਜ਼ ਐਂਟੋਨੀ ਐਂਡ ਬੇਕੂਏਰਲ ਆਰਗੈਨਿਕ ਕੈਮੀਕਲ ਕੰਪਨੀ ਤੋਂ 75 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਪਾਈਰੀਡੋਕਸਲ-5-ਫਾਸਫੇਟ (3 x 25 ਕਿਲੋ ਗ੍ਰਾਮ ਪੈਕ ਵਜੋਂ) ਖਰੀਦੇ

III. 19.11.2013 ਨੂੰ, ਕੋਡਮਬਕਮ ਰੇਂਜ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਡਰੱਗ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਹਾਤੇ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਡਰੱਗਜ਼ ਐਂਡ ਕਾਸਮੈਟਿਕਸ ਐਕਟ 1940 ਦੀ ਧਾਰਾ 18 (ਸੀ) ਅਤੇ ਡਰੱਗਜ਼ ਐਂਡ ਕਾਸਮੈਟਿਕਸ ਰੂਲਜ਼ 1945 ਦੇ ਨਿਯਮ 65 (5) (1) (ਬੀ) ਦੀ ਕਥਿਤ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਪਾਈਰੀਡੋਕਸਲ -5-ਫਾਸਫੇਟ ਦੀ ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਡਿਸਟ੍ਰੀਬਿਊਟਰਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ।

IV. ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਕੱਚੇ ਮਾਲ ਦੀ ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੈਕ ਆਕਾਰ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 0.5 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ, 1 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ, 10 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਅਤੇ 15 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦਵਾਈ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

V. 30.03.2016 ਨੂੰ, ਡਰੱਗ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨੇ ਲਗਭਗ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ ਮੈਮੋ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ 02.04.2016 ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ ਮੈਮੋ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਜਵਾਬ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

VI. 11.08.2017 ਨੂੰ, ਇੱਕ ਸਾਲ ਅਤੇ ਚਾਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਹੋਰ ਮਿਆਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ।

4. ਮਦਰਾਸ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ 23.08.2021 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਆਰਡਰ ਦਾ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸਾ ਹੇਠਾਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

> *ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਈ ਆਧਾਰ ਉਠਾਏ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਇਕ ਟ੍ਰਾਈਬਲ ਮੁੱਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਵੱਲੋਂ ਉਠਾਏ ਗਏ ਆਧਾਰ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 482 ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਇਹ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਾਰੇ ਆਧਾਰ ਉਠਾਉਣ, ਅਤੇ ਇਸ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਗੁਣਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਹੇਠਾਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ।*

5. ਇਸ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ।

<u>ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਲੀਲਾਂ</u>

6. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ:

ਏ) ਉੱਤਰਦਾਤਾ/ਡਰੱਗ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਦਾਰਥ "ਪਾਈਰੀਡੋਕਸਲ 5 ਫਾਸਫੇਟ" (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ **ਵਿਵਾਦਿਤ ਪਦਾਰਥ** ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਸਿਰਫ ਡਰੱਗਜ਼ ਐਂਡ ਕਾਸਮੈਟਿਕਸ ਐਕਟ, 1940 ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ ਹੈ।

ਬੀ) ਇਹ ਪਦਾਰਥ ਫੂਡ ਸੇਫਟੀ ਐਂਡ ਸਟੈਂਡਰਡਜ਼ ਐਕਟ, 2006 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 (1) (ਜੇ) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ "ਭੋਜਨ" ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਥੋਕ ਭੋਜਨ ਪਦਾਰਥ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਡਰੱਗਜ਼ ਐਂਡ ਕਾਸਮੈਟਿਕਸ ਐਕਟ, 1940 ਦੀ ਧਾਰਾ 3 (ਬੀ) ਅਧੀਨ ਦਵਾਈ।

(ਸੀ) ਉੱਤਰਦਾਤਾ/ਡਰੱਗਜ਼ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਡਰੱਗਜ਼ ਐਂਡ ਕਾਸਮੈਟਿਕਸ ਐਕਟ, 1940 ਦੀ ਧਾਰਾ 22 ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਸੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 23 ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ।

ਡੀ) ਡਰੱਗਜ਼ ਐਂਡ ਕਾਸਮੈਟਿਕਸ ਐਕਟ, 1940 ਦੀ ਸ਼ਡਿਊਲ ਕੇ ਅਤੇ ਨਿਯਮ 123 ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਡਰੱਗਜ਼ ਐਂਡ ਕਾਸਮੈਟਿਕਸ ਐਕਟ, 1940 ਦੇ ਚੈਪਟਰ 4 ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਭੋਜਨ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਡਰੱਗ ਨਿਰਮਾਣ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹਨ।

ਈ) ਭਾਵੇਂ ਵਿਵਾਦਿਤ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦਵਾਈ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਕੋਲ ਡਰੱਗਜ਼ ਐਂਡ ਕਾਸਮੈਟਿਕਸ ਰੂਲਜ਼, 1945 ਦੇ ਫਾਰਮ 20 ਬੀ ਅਤੇ 21 ਬੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੈਧ ਥੋਕ ਡਰੱਗ ਲਾਇਸੈਂਸ ਹੈ।

ਐਫ) ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ ਅਤੇ ਮੁੜ ਪੈਕ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਐਕਟ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨਿਰਮਾਣ ਬਣ ਗਈ।

<u>ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ</u>

7. ਅਸੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ ਹੈ।

8. ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਦਾਲਤ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 482 ਅਧੀਨ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ ਕਿਸੇ ਸੰਗਿਆਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

9. ਇਸ ਅਦਾਲਤ, ***ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਜਨ ਲਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ***[1] ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਹਨ

> *ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੈਪਟਰ 15 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੋਡ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਸਧਾਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਾਂ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 482 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਲੜੀ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਕੱਢਿਆ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ,*

---

[1]1992 ਪੂਰਕ 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 335

ਅਸੀਂ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੇਸਾਂ ਦੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਿਆਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੋਈ ਸਟੀਕ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਚਾਲਿਤ ਅਤੇ ਲਚਕਦਾਰ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਸਖਤ ਫਾਰਮੂਲੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅਣਗਿਣਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਸੂਚੀ ਦੇਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

(1) ਜਿੱਥੇ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਜਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼, ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਮੁੱਲ 'ਤੇ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ।

(2) ਜਿੱਥੇ ਐਫਆਈਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਮੱਗਰੀ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸੰਗਿਆਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜ਼ਾਬਤੇ ਦੀ ਧਾਰਾ 156 (1) ਅਧੀਨ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਜ਼ਾਬਤੇ ਦੀ ਧਾਰਾ 155 (2) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਧੀਨ।

(3) ਜਿੱਥੇ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ ਜਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਲਗਾਏ ਗਏ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਦੋਸ਼ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੇ।

(4) ਜਿੱਥੇ, ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ ਵਿੱਚ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ ਇੱਕ ਸੰਗਿਆਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ ਬਲਕਿ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਸੰਗਿਆਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਹਨ, ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜ਼ਾਬਤੇ ਦੀ ਧਾਰਾ 155 (2) ਅਧੀਨ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

(5) ਜਿੱਥੇ ਐਫਆਈਆਰ ਜਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ ਇੰਨੇ ਬੇਤੁਕੇ ਅਤੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸੰਭਵ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸੂਝਵਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ।

(6) ਜਿੱਥੇ ਜ਼ਾਬਤੇ ਜਾਂ ਸਬੰਧਤ ਐਕਟ (ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ) ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਾਨੂੰਨੀ ਰੁਕਾਵਟ ਹੈ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਕੋਡ ਜਾਂ ਸਬੰਧਤ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ, ਜੋ ਪੀੜਤ ਧਿਰ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਨਿਪਟਾਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

(7) ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਦਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਕਾਰਵਾਈ ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੇ ਗੁਪਤ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

10. ***ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਗੋਲਕੰਡਾ ਲਿੰਗਾ ਸਵਾਮੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਯਿਰਾ***[2], ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੇ ਸਬੂਤ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ:

> "..... ਨਿਆਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੇ ਅਨਿਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਅਜਿਹੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ. ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣਾ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇ ਉਸਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਜਾਂ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਨਿਆਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਤੱਥ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਜੋ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ।

11. **ਆਰ.ਪੀ. ਕਪੂਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਕੇਸ** [3] ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਦਿੱਤਾ ਜਿੱਥੇ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ:

> ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਜਾਂ ਨਿਆਂ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹੀ ਕੇਸ ਵਿਚ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਰੁੱਧ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈ 'ਤੇ ਜ਼ਾਬਤੇ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤਹਿਤ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਾਰਤਾਕਾਰੀ ਪੜ੍ਹਾਅ 'ਤੇ ਉਕਤ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਝਿਜਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਭਵ, ਲੋੜੀਂਦਾ ਜਾਂ ਢੁਕਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ

---

[2] (2004) 6 ਐਸਸੀਸੀ 522

[3] (1960) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 388

ਕੋਈ ਵੀ ਲਚਕਦਾਰ ਨਿਯਮ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਜੋ ਇਸ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਿੱਥੇ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ. ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਲਈ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲੈਣਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਕਿ ਵਿਵਾਦਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਿਆਂ ਦੇ ਟੀਚੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋਣਗੇ। ਜੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਾਨੂੰਨੀ ਰੋਕ ਹੈ ਜਾਂ ਉਕਤ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਉਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਲੋੜੀਂਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਜਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼, ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਮੁੱਲ 'ਤੇ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਥਿਤ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ; ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਇਹ ਸਿਰਫ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਜਾਂ ਐਫਆਈਆਰ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕਥਿਤ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਲਈ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਤੀਜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਰੁੱਧ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ ਕਥਿਤ ਅਪਰਾਧ ਬਣਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਕੇਸ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਜਾਂ ਸਬੂਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੋੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਸਬੂਤ ਹਨ ਜੋ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸੰਗਤ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਜਿੱਥੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਬੂਤ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

12. ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਹਾਤੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ, ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ 75 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ (3 x 25 ਕਿਲੋ ਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਪੈਕੇਟਾਂ ਵਜੋਂ) ਵਿਵਾਦਿਤ ਪਦਾਰਥ ਖਰੀਦਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਕੋਈ ਸਟਾਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ।

13. ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਵਿਕਰੀ ਚਲਾਨਾਂ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਛੋਟੇ ਪੈਕੇਟਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਕ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਛੋਟੇ ਪੈਕ ਫਿਰ ਕਈ ਹੋਰ ਦਵਾਈ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚੇ ਗਏ ਸਨ।

14. ਵਿਵਾਦਿਤ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਪੈਕੇਜਾਂ ਵਿੱਚ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤੋੜਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਹੋਰ ਵੰਡ ਨੂੰ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ "ਨਿਰਮਾਣ" ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਡਰੱਗਜ਼ ਐਂਡ ਕਾਸਮੈਟਿਕਸ ਐਕਟ, 1940 ਦੀ ਧਾਰਾ 18 (ਸੀ) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 3 (ਐਫ) ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

15. ***ਆਰ.ਪੀ. ਕਪੂਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ (ਸੁਪਰਾ)*** ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸੰਗਤ ਹੋਣ, ਜਾਂ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।

16. ਵਿਵਾਦਿਤ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫੂਡ ਸੇਫਟੀ ਐਂਡ ਸਟੈਂਡਰਡਜ਼ ਐਕਟ, 2006 ਦੀ ਧਾਰਾ 3(1) (ਜੇ) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਵਾਦਿਤ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਥੋਕ ਭੋਜਨ ਪਦਾਰਥ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਫੂਡ ਸੇਫਟੀ ਐਂਡ ਸਟੈਂਡਰਡਜ਼ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨਜ਼, 2016 ਦੀ ਸ਼ਡਿਊਲ-1 ਦੇ ਸੀਰੀਅਲ ਨੰਬਰ 4(ii) ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੋਜਨ ਸਮੱਗਰੀ ਵਜੋਂ ਇਸ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

17. ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੋਂ, ਇਹ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਥਿਤ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਫਾਰਮਾਕੋਪੀਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਵਾਈ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਫੂਡ ਸੇਫਟੀ ਐਂਡ ਸਟੈਂਡਰਡਜ਼ ਐਕਟ, 2006 ਦੀ ਧਾਰਾ 3(1) (ਜੇ) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਨੂੰ "ਭੋਜਨ" ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡਰੱਗਜ਼ ਐਂਡ ਕਾਸਮੈਟਿਕਸ ਐਕਟ, 1940 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

18. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਵਾਦਿਤ ਪਦਾਰਥ ਦੋਹਰੀ ਵਰਤੋਂ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਦਵਾਈ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦੋਵਾਂ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਦੋਹਰੀ ਵਰਤੋਂ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਲਈ, ਡਰੱਗਜ਼ ਐਂਡ ਕਾਸਮੈਟਿਕਸ ਐਕਟ, 1940 ਦੀ ਸ਼ਡਿਊਲ ਕੇ ਅਤੇ ਨਿਯਮ 123,

ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਡਰੱਗਜ਼ ਐਂਡ ਕਾਸਮੈਟਿਕਸ ਐਕਟ, 1940 ਦੇ ਚੈਪਟਰ IV ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

19. ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਥਿਤ ਪਦਾਰਥ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਦਵਾਈ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਭੋਜਨ ਨਿਰਮਾਣ ਪਦਾਰਥ। ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਬੂਤ ਜਾਂ ਹੋਰ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਥਿਤ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਰਫ ਦਵਾਈ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲਈ। ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ, ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਸਕਦੀ ਕਿ ਕਥਿਤ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਸਿਰਫ "ਡਰੱਗ" ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

20. ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਕ ਕਦਮ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵਿਵਾਦਿਤ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਰਫ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੀ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਡਰੱਗਜ਼ ਐਂਡ ਕਾਸਮੈਟਿਕਸ ਐਕਟ, 1940 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਕੋਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਡਰੱਗਜ਼ ਐਂਡ ਕਾਸਮੈਟਿਕਸ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਫਾਰਮ 20 ਬੀ ਅਤੇ 21 ਬੀ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਥੋਕ ਡਰੱਗ ਲਾਇਸੈਂਸ ਹੈ, 1945. ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਭਾਵੇਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਫਿਰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਕੋਈ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਬੇਤੁਕੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

21. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਰਿਕਾਰਡ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਡਰੱਗ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਰਿਕਵਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਵਾਦਿਤ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਦਵਾਈ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

22. ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਥਿਤ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਸਵੀਕਾਰਤ ਤੱਥ ਹੈ, ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਕਥਿਤ ਪਦਾਰਥ ਇੱਕ ਡਰੱਗ ਹੈ ਜੋ ਸਿਰਫ ਡਰੱਗਜ਼ ਐਂਡ ਕਾਸਮੈਟਿਕਸ ਐਕਟ, 1940 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਵਿਵਾਦਿਤ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਪੈਕੇਜਿੰਗ ਨੂੰ ਅਸਲ ਨਿਰਮਾਤਾ ਤੋਂ ਅਸਲ ਪੈਕੇਜਿੰਗ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਕਾਰ ਦੇ ਪੈਕੇਟਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ. ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਵੇਚੇ ਗਏ ਪੈਕੇਟਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਬਰਾਮਦਗੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਸਲ ਪੈਕੇਜਿੰਗ ਨਾਲ ਛੇੜਛਾੜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

23. ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਚਾਰ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਾ ਅੰਤਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੀ, ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵੇ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ***ਬਿਜੋਏ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਧਿਰਾ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ***[4] ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਬੇਲੋੜੀ ਦੇਰੀ, ਜੇ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝਾਈ ਜਾਂਦੀ, ਤਾਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ ਲਈ ਘਾਤਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਫ਼ੈਸਲੇ ਦਾ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅੰਸ਼ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

> *ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਦੇਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜੇ ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਉਲਟ ਸਿੱਟਾ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਦੇਰੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸੰਸਕਰਣ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਕੀ ਕਿਸੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਫਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੇਰੀ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਮੰਗਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਰੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਵਾਜਬ, ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਉਲਟ ਸਿੱਟਾ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।*

24. ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਈਟ ਨਿਰੀਖਣ, ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ ਨੋਟਿਸ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਅਸਧਾਰਨ ਦੇਰੀ ਲਈ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕਿਸੇ ਨਾਪਾਕ ਮਕਸਦ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

25. ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਲੋੜੀ ਦੇਰੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਇੰਨੀ ਲੰਬਾਈ ਦੀ ਬੇਲੋੜੀ ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਰਕ ਵਜੋਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

26. ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਇੰਨੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਨਾ ਵਾਜਬ ਹੈ।

27. ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਦੁਬਾਰਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਿਰਫ ਨਿਆਂ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ. ਕਾਨੂੰਨ, ਨਿਰਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਢਾਲ ਵਜੋਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਮਕਾਉਣ ਲਈ ਤਲਵਾਰ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

---

4 (2002) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 147

ਸਿੱਟਾ

28. ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ, ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਸਿਰਫ ਦੁਰਲੱਭ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਿਆਂ ਦੇ ਗਰਭਪਾਤ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵੇਖੇ। ਕਾਨੂੰਨ ਇਕ ਪਵਿੱਤਰ ਇਕਾਈ ਹੈ ਜੋ ਨਿਆਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰੱਖਿਅਕ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਵਜੋਂ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੇਤੁਕੇ ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜ ਨਾ ਦੇਣ.

29. ਉਪਰੋਕਤ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ 23.08.2021 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਆਦੇਸ਼ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਟਰੋਪੋਲੀਟਨ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ-4, ਸੈਦਾਪੇਟ, ਚੇਨਈ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ 2017 ਦੀ ਸੀਸੀ ਨੰਬਰ 6351 ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

30. ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਪੀਲ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਦੇਵਿਕਾ ਗੁਜਰਾਲ ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ।
(ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ: ਸ਼ੇਵਾਲੀ ਮੋਂਗਾ, ਐਲਸੀਆਰਏ)

ਬੇਦਾਅਵਾ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ/ਨਿਆਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ/ ਨਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

Yadwinder Singh
Enrl. No. P/956/2016